

1

INKULTURÁCIÓ ÉS INTERKULTURALITÁS
A PIARISTA RENDBEN

Inkulturáció és interkulturalitás a Kegyes Iskolák rendjének történetében

.....
1. füzet

Inkulturáció és interkulturalitás a Kegyes Iskolák
rendjének történetében

.....

TARTALOM

Kezdeti idők	03
Későbbi idők	04
Napjaink	05

Azt gondolhatná valaki, hogy a Kegyes Iskoláknál most találjuk fel az inkulturációt és az interkulturalitást. Mi sem áll távolabb a valóságtól!

KEZDETI IDŐK

Az első piarista, akinek inkulturálódnia kellett, Kalazanci József volt. Gondoljátok el, hogy amikor megérkezett Itáliába, tökéletesen beszélt katalánul, spanyolul és latinul, de az első hónapokban elég furcsán hangozhatott számára az a római nyelv, amellyel az örök város utcáin találkozott. Leszámítva azt a néhány évet, amelyet felsőfokú tanulmányai végzésekor városokban töltött, Peralta és a katalán Pireneusok vidéki környezetéhez volt szokva, és időbe telhetett számára, amíg alkalmazkodott egy olyan város szokásaihoz, mint Róma. Öt évre volt szüksége nemcsak ahhoz, hogy a tervein (a kanonokságtól az iskoláig) változtasson, hanem ahhoz is, hogy a számára új környezetbe inkulturálódjon. További hosszú évek teltek el, amíg le tudta azt írni magáról, hogy „nemzetében aragóniai, de érzéseiben és szokásaiban római”¹.

És a Kegyes Iskolák „interkulturális” környezetben születnek. Az első tizenöt személy közül, akik 1617. március 25-én megkapták a reverendát, ketten spanyolok, öten rómaiak és nyolcan toszkánok (öten luccaiak) voltak. Bár Kalazancius alapította az itáliai tartományokat, és a helybeliek többsége a saját földjén maradt, ő mindig a „rend szellemének” megfelelően járt el, és amikor jónak látta egyik tartományból a másikba küldte az embereket. Cherubinit Frascatiból Nápolyba irányította, és Berrót is, aki liguriai volt. És ugyanígy még sokakat.

A Kegyes Iskolák nehézség nélkül terjedtek Itáliában, különösen a Pápai Államban és a Spanyol Királyság alá tartozó területeken. Az összes itáliai állam nagyon hasonló kulturális háttérrel rendelkezett, bár politikai helyzetük eltérő volt. Az igazi kihívás az első közép-európai alapítás volt Nikolsburgban, Morvaországban. Kéthónapos utazás után (földrajzi és kulturális távolság is), 1631. június 2-án megérkezett Nikolsburgba az első nyolc piarista, volt köztük egy spanyol, egy svájci, két német és a többiek olaszok voltak.² A piaristák Dietrichstein bíborossal, aki odahívta őket, és más hatóságokkal meg tudták értetni magukat latinul, és bizonyára ezt a nyelvet használták az iskolában is a nagyobb fiúk tanítására; a németek és a svájci értették a birodalom hivatalos nyelvét, de sok hasznát nem vették, mert az ország nyelve saját szláv nyelv, a morva volt, melyet mindannyiuknak meg kellett tanulniuk, hogy kapcsolatba kerüljenek az ottani emberekkel és a legkisebb gyermekekkel. És inkulturálódniuk kellett a szokásokhoz, az ételekhez és az éghajlathoz is. Maga Dietrichstein bíboros kért engedélyt Kalazanciustól, hogy a piaristák télen harisnyát hordhassanak, amit Rómában nem tettek.

És amikor már megszokták Morvaországot és Csehországot, a svéd invázió miatt 1642-ben Lengyelországba kellett menekülniük. Kalazancius megbízásából Pietro Casani két társával egészen Varsóig utazott, hogy IV. Ulászló lengyel király kérésére Lengyelország északi-részén, Pomerániában iskolát alapítsanak. Ez alkalommal azonban Pietro Casani betegségből kifolyólag vagy más okok miatt meghátrált; talán ez az egyetlen gyengeség Casani egész életében. Az inkulturáció néha nagyon nehéz. Akik nem vallottak kudarcot, azok a németországi menekültek voltak. Lengyelországban más vallással, más szokásokkal találkoztak.

.....
¹ 1849. levél (1632. augusztus 7.)

² DENES: Nikolsburg.

Addigra a tartomány ajándékozott a rendnek egy lengyel hivatást, Kazimierz Bogatka atyát, aki hídszerepet tudott betölteni. Ráadásul a szláv piaristáknak nem lehetett nagyon nehéz alkalmazkodniuk Lengyelországhoz. Más dolog volt, amikor magyar területen kezdték meg az alapításokat, ahol a nyelv teljesen különböző volt, és részben a szokások is. Ugyanez állt a vallási helyzetre is: Podolinban, Privigyén, Breznóban és Szentgyörgyön máris protestáns környezetben találták magukat egy katolikus kormány támogatásával, amely egységesíteni akarta uradalma vallásait. Nem volt meglepő, hogy előfordultak vallásos jellegű incidensek, mint például a Szepesolaszi szentséggyalázás, a privigyei protestáns támadás vagy Thomas Sperat és Stephanus Kincel atya vértanúsága, melyek a piaristákat is érintették.

Az első piaristák Lengyelországból érkeztek Magyarországra (a mai Szlovákiába). Az 1698-as katalógus szerint 1698-ban a magyarországi alprovincia 24 szerzetesből: 2 morvából, 6 németből, 10 szlovákból, 2 magyarból, 1 lengyelből, 1 horvátból és 2 csehéből állt. Az 1727-es katalógus szerint Magyarországnak már tartományként 58 szerzetese volt: 1 lengyel, 15 német, 1 porosz, 19 szláv, 1 morva, 2 magyar és 18 szláv-magyar. A tartomány interkulturális eredete egyértelmű.

A Pirroni atya által küldött szárd és nápolyi piaristáknak nem voltak nehézségeik, amikor 1677-ben Spanyolországba érkeztek; végtére is a Spanyol Korona alattvalói voltak és beszéltek spanyolul. Bár idővel voltak konfliktusok a szárdok és a nápolyiak között, és valamennyien visszatértek hazájukba. Új konfliktust hagytak hátra ugyanakkor a katalán és az aragóniai piaristák között – mindegyikük a maga földjén, anélkül, hogy keveredtek volna.

KÉSŐBBI IDŐK

A piaristák 1857-es Kubába érkezése sem okozott semmilyen nehézséget; egy spanyol gyarmatról volt szó úgy, mint Puerto Ricónál, amikor a 19. század végén először érkeztek oda piaristák. A spanyolországi generálisi vikárius atyák – Manuel Pérez és Francisco Baroja – elindították a Spanyolország különféle területeiről kifejezetten az amerikai terjeszkedés céljából toborzott piaristák „generálisi” projektjét. Kár, hogy a projekt csak 1885-től 1904-ig tartott: Baroja atya halálával a négy spanyol tartományfőnök „nekiesett” a zsákmánynak, hogy szétosszák: mind az alapításokat, mind a hivatásokat. És annak ellenére, hogy mindenki a generálisi vikáriustól függött, amikor az első hat piarista 1885-ben megérkezett Chilébe, Félix Sors előljáró atya a három aragóniai atyát Yumbelbe küldte, hogy a plébániával foglalkozzon, miközben ő a két katalán atyával Concepción városában maradt, hogy az egyházmegyei szemináriumban tanítsanak. Miután nem tetszett neki, hogy a rektor igazgatósága alatt van, egy kis idő múlva lapot váltott: ő és a két társa mentek Yumbelbe, a három aragóniai pedig Concepciónba. Számára egyértelmű volt, hogy katalánok és aragóniaiak nem tudnak együtt dolgozni; megvolt a saját elképzelése az interkulturalitásról.

Nem ütköztek különösebb nehézségekbe a piaristák, amikor más latin-amerikai országokban terjeszkedtek: Chilében, Argentínában, Mexikóban, Kolumbiában, Nicaraguában, a Dominikai Köztársaságban, Venezuelában, sőt Brazíliában is. Az „anyatartományok” erőfeszítéseire támaszkodtak.

Nehezebb volt az Egyesült Államokban való megtelepedés. Egyrészt ott volt a nyelvi nehézség, azokban az években az angol nyelv nem volt túl népszerű az európai piaristák között. Másrészt a Los Angeles-i és New York-i püspökök vonakodtak az új szerzetesi alapításoktól, különösen a külföldi kongregációktól. A magyar és a lengyel piaristáknak több szerencsésük volt Buffalóban, mert találkoztak a nagylelkű O'Hara püspökkel, aki nemcsak megengedte, hogy megtelepedjenek és munkát adott nekik, hanem amikor érsekként Philadelphiába helyezték, újra felajánlotta egyházmegyéjét, hogy Devonban megnyissák az Egyesült Államok első piarista iskoláját. A térség piaristái ezen kívül számíthattak a magyar menekültek jelentős anyagi és erkölcsi támogatására, akik a két világháborút követően nagy számban éltek ott. Encuentra atyát, az aragóniai piaristák New York-i felelősét – aki a New York-i alapításnál annyi nehézségbe ütközött – viszont tárt karokkal fogadták a Puerto Rico-i Ponce és San Juan püspökei. A kaliforniai piaristák azt választották, hogy az USA-ba emigrált spanyolokkal dolgoznak.

Ne feledkezzünk meg arról az érdekes szándékról, hogy 1923-ban a San Pantaleo-i ház visszavásárlásakor nemzetközi studentátust hozzanak létre. Del Bueno és Tomek atya ezt minden erejükkel támogatták. Igaz, hogy ők elsősorban arra törekedtek, hogy néhány piarista diplomát szerezzen a Gergely Egyetemen, hogy azután a saját növendékházainkban legyenek tanárok (amit egyébként a Szentszék is támogatott), de ez a tapasztalat interkulturális jellege miatt bizonyult nagyon pozitívnak a rend számára. A tanulói létszám növekedésével Tomek atya azt akarta, hogy Rómában legyen egy épület kizárólag a studentátusnak, és számos nehézség után végül 1967-ben felavatták a római nemzetközi studentátust. De ekkor már „szűk” esztendőket éltek, sok fiatal elhagyta a rendet, és a házat 1970-ben bezárták.

Japán különleges eset. Az 1947-es egyetemes káptalan elfogadta azt a javaslatot, hogy „hitetlen földeken” hozzanak létre piarista jelenléteket, hiteles „ad gentes” missziókat. Tomek atya jóakaratot tapasztalt a baszkföldi tartomány részéről, és kiküldték az első misszionáriusokat ebbe a távoli országba. Azoknak az atyáknak komoly interkulturációs erőfeszítéseket kellett tenniük. Néhányan közülük közvetlenül odamentek, és az első perctől elkezdtek japánul tanulni, mások Buffalón keresztül érkeztek, hogy először az angolt tanulják meg, melyről azt gondolták jó lesz, és majd tanítani fogják a Japánban esetleg létrehozandó iskolában. Egy annyira különböző országba való inkulturálódás nehézségein belül az első piaristák néhány előnyt is megtapasztaltak: az ország észak-amerikai ellenőrzés alatt állt, akik létesítményeket adtak a külföldi misszionáriusoknak, hogy azokban rendezkedjenek be; a japán nép a közelmúlt háborús vereségétől megalázva válságban volt; sok japán megnyílt az új értékekre, látván hova vitték őket a hagyományos értékeik. Néhány vallási vezető azt hitte, hogy Japánban tömeges lesz az áttérés a kereszténységre, és valóban, az első években viszonylag gyakoriak voltak a keresztelők. Testvéreink csodálatos módon inkulturálódtak: ennek megértéséhez elég, ha megnézzük kinek-kinek a történetét, beleértve azokét is, akik még mindig ott vannak. És ugyanez mondható el a Fülöp-szigetekiekről, akik később érkeztek: bár ázsiai identitásuk miatt az európaiaknál valamivel közelebb vannak a japán kultúrához, a nyelvi nehézségeik ugyanazok, azzal a sajátossággal, hogy a japánok félvállról veszik őket, amit az európaiakkal és az amerikaiakkal nem tesznek meg.

A piaristák következő nagy inkulturáló erőfeszítése az volt, amikor az első katalánok megérkeztek Szenegálba. Afrika számunkra új földrész volt, nemcsak a mindenféle különbségek miatt, hanem a rend számára jelentett új kihívásai miatt is. Nemcsak a meglévő katolikus közösségek gondozására és a gyermekek nevelésére kellett gondolniuk, hanem ott volt az emberek társadalmi felemelésének a kihívása is, a Kalazancius által használt „köztársaság reformjának” a legjobb érelmében. És minden bizonnyal jól inkulturálódtak, ahogyan később a többi olasz, spanyol és lengyel piarista is, akik más afrikai országokba mentek. Ugyanezt tették azok is, akik később érkeztek újabb ázsiai országokba: az argentinok 1994-ben komoly erőfeszítéseket tettek, hogy bejussanak Indiába és alkalmazkodjanak ehhez a nagyon élő viceprovinciához. Ugyanezt tette a Fülöp-szigetekre érkező, sokféle eredetű piarista is. Az a missziós csapat, melyik 1995-ben érkezett Cebuba, már interkulturális csapat volt, melyet különböző demarkációk piaristái alkottak.

NAPJAINKBAN

Azt hiszem, elmondhatjuk, hogy a piarista inkulturáció első szakasza gyakorlatilag befejeződött: úgy tűnik, hogy az európai tartományok a most megélt hosszú hivatás-válság miatt rövid- és középtávon nem lesznek olyan helyzetben, hogy több szerzetest küldjenek ki országaikból (legalább is állandó jelleggel nem). Most az inkulturáció második szakaszának kezdetét éljük, melyben afrikai és ázsiai piaristák sietnek az európai és amerikai tartományok segítségére. Kétségkívül nekik is nagy erőfeszítést kell tenniük, hogy alkalmazkodjanak ahhoz a környezethez, amelyben a mi technikailag fejlettebb, de másfajta mély hiányokkal küzdő nemzeteink élnek. Néhányuknak sikerül, és nagyon jól; mások leküzdhetetlen akadályokkal találkoznak, és visszatérnek országaikba; és olyanok is vannak, akik elvesznek a Kegyes Iskolák számára. De ne feledjük, hogy ugyanez történhetett azokban az esetekben is, amikor európaiak (vagy amerikaiak) mentek ázsiai, afrikai alapításokra. Egyébként elmondhatjuk, hogy beteljesült Perrando volt generális atya álma, aki, amikor észrevette, hogy a Kegyes Iskolák súlya Itáliából

Spanyolországba tevődik át, 1870. október 2-án ezt írta Casanovas generális atyának: „Míg magam a piarista világban kozmopolita vagyok, részben megvigasztalódom látva a Kegyes Iskolák terjeszkedő erejét Spanyolországban, és kérem Szent Józsefet, hogy továbbra is védnökösködjön felettük. Azt is el kell mondanom, hogy patrónusunk különleges módon segíti ezeket a testvéreinket, különösen, ha Cabeza atyának sikerül elterjesztenie a kalazanciusi intézményt az új világban. A piaristák szemlátomást a nap útját követik. Bárcsak a jó Isten úgy akarná, hogy a régi Európa napnyugtája után a délidő Amerikában legyen. Jövőbeli testvéreink nyugat felé haladva visszatérhetnének arra a helyre, ahonnan elindultak. Ámen.”

Az inkulturáció sikeres megvalósításának van egyebek között egy pszichológiai feltétele. A feltétel az a képesség, hogy mennyire tudunk belebújni a másik cipőjébe, a másik bőrébe. Amikor én csak egy kultúrát ismerek, azt, amelyben felnőttem, és a legracionálisabbnak, a többinél felsőbbrendűnek vélem, igyekszem átadni a többieknek, akik valószínűleg elutasítják, mert ugyanezt gondolják a sajátjukról. Az is lehet, hogy mindaddig, amíg az érdekükben áll, színleg elfogadják. Nos ez tévút. Amikor az ember új kultúrával találja magát szemben, először is jól ki kell nyitnia a szemét, hogy felfedezhesse mindazt, ami jó benne, anélkül, hogy összehasonlíthatná a mienk jóságaival. A kisgyermek tiszta szemével, aki felfedezi a világot. És azután ki kell tárnia a szívét, hogy elfogadja, magáévá tegye, hogy hús legyen a húsából. Egy dolog megtanulni egy másik ország nyelvét, megismerni történelmét, szokásait. Más dolog úgy elfogadni ezt az új kultúrát, mint egy második lehetőséget, amit Isten ad számomra, hogy újjászülessek, és felfedezzek megannyi számomra ismeretlen csodát.

És inkulturációnknak maradt még egy harmadik, talán a legnehezebb szakasza: ez pedig abból áll, hogy befogadjuk közösségeinkbe, az életünkbe azokat a testvéreket, akik más kultúrából jönnek, és elfogadjuk olyannak, amilyenek anélkül, hogy megpróbálnánk megváltoztatni őket. Nyitott szemmel és nyitott szívvel, hogy felfedezhessük Isten csodálatos ajándékát, amit a másik testvérben ad nekünk. Csak ha mi, piaristák eljutunk erre a pontra, akkor fejeződik be a szent alapítónk által megkezdett inkulturációs folyamat.

NÉHÁNY KÉRDÉS A PÁRBESZÉDHEZ

1. Piarista életemben volt valamilyen lényeges inkulturációs tapasztalatom?
2. Milyen a személyes hozzáállásunk ahhoz, aki a mienkétől eltérő kulturális horizontból érkezik?
3. Közösségünknek milyen a valósága az inkulturációval és az interkulturalitással kapcsolatban? Amennyiben interkulturális közösségről van szó, milyen előnyöket, kényelmetlenségeket és lehetőségeket látsz benne? Mondd el ugyanezt az intézményeinkről: iskola, plébánia, szociális központ.
4. Amennyiben interkulturális környezetben élünk, milyenek a kapcsolataink a minket körülvevő szociális közeggel?